

## \* نکات قابل توجه در باب چرایی سیر مطالعاتی کتب شهید مطهری<sup>(ره)</sup>:

### ۱- چهار نقیصه شاخص در حوزه آموزش معارف اسلامی عبارتند از:

#### (۱) عدم هم‌زبانی و سنخیت محتوا و متن با فهم و فرهنگ مخاطب:

{شهید مطهری: ریشه بیشتر انحرافات دینی و اخلاقی نسل جوان را در لابه لای افکار و عقاید آنان باید جستجو کرد... اگر مشکلی در راهنمایی این نسل باشد، بیشتر در فهمیدن زبان و منطق او و روبرو شدن با منطق و زبان خودش است- کتاب مساله حجاب ص ۱۳}

#### (۲) عدم نیاز سنجی و نپرداختن به نیازمندیهای واقعی جامعه:

وقتی مباحث درسی، تبلیغی ما موضوعاتی جدا از مشکلات و مسائل جامعه باشد، از دین تصویری صرفاً صوری و کاملاً غیر کاربردی ارائه می‌کند.

#### (۳) بی‌توجهی به اقتضائات زمان:

شهید مطهری در حین حراست از مرزهای ایدئولوژیک و به خصوص التقاط زدایی از اندیشه اسلامی، یک فرد بی‌نظیر در این حوزه بود.

#### (۴) عدم وجود نظام فکری منسجم

### ۲- ویژگیهای آثار شهید مطهری (ره):

#### (۱) دارا بودن نظام فکری منسجم:

آثار ایشان دارای یک نظام منسجم فکری و ارائه دهنده چهارچوب مشخصی از اندیشه اسلامی است. آثار ایشان دارای اصولی است که فروع، همگی منتشیء از آن می‌باشد. در آثار ایشان ریشه همه مباحث "توحید" است و در مرحله بعد ایشان ام‌المعارف را "انسان‌شناسی و فطرت" می‌داند. ایشان نظریه و دیدگاه را بر اساس نظام فکری مبتنی بر اصول ارائه می‌دهد.

#### (۲) سادگی و روانی مطالب:

آثار شهید مطهری در عین حال که دارای مبانی عمیق فکری و فلسفی است، مطالب را به زبان ساده، روان و قابل استفاده برای همگان بیان داشته است.

{ امام خمینی (ره) : او با قلمی روان و فکری توانا در تحلیل مسائل اسلامی و توضیح حقایق فلسفی با زبان مردم، بی قلق و اضطراب به تعلیم و تربیت جامعه پرداخت - صحیفه امام ج ۱۴ ص ۲۵ و ۲۷ }

### ۳) به روز بودن، کارآمدی و کاربردی بودن:

ایشان در جای جای آثارشان به دیگران می آموزاند که چگونه با سود جستن از امور ثابت، می توان امور متغیر را تحلیل و توجیه نمود. ( مرتبط کردن امور متغیر بر روی اصل امور ثابت)

{ شهید مطهری: ... آن اصول ثابت در هر وضع متغیری قانون فرعی خاصی را به وجود می آورد - نظام حقوق زن در اسلام ص ۱۲۹ }

و این هم رمز و رازی است { که به این دین، خاصیت انطباق با ترقیات زمانه را بخشیده است. - نظام حقوق زن در اسلام ص ۱۲۶ }

یعنی شهید مطهری ، با دریافت روح مطالب که ثابت و تغییر ناپذیرند، آنها را در شکل و قالب زمان و مکان به خوبی تبیین نموده و همین ویژگی آثار ایشان را نیز تازه و زنده نگه داشته است.

### ۴) ایمان و تعبد شهید مطهری در عین عقلانیت و استفاده از تفکر و اندیشه:

آثار شهید مطهری در پی تربیت متعبدان عاقل و عاقلان متعبد است.

### ۵) شجاعت و استقلال فکری در عین علم و ایمان:

ایشان، شجاعت بیان عقاید خود در مبارزه با کجی ها و جو زدگیهای در جامعه را داشته و روحیه محافظه کاری در این حوزه مهم را جایز نمی دانست.

{ شهید مطهری: استقلال فکری یعنی اینکه انسان از خود، اصول و مبادی و فلسفه ای در زندگی داشته باشد و به آن ایمان و اعتقاد داشته باشد و در روحش نسبت به او نوعی حماسه موجود باشد - یادداشتهای استاد . ج ۶ ص ۴۱۴ }

### ۶) آثار ایشان مبنای فکری انقلاب اسلامی ایران است:

{ شهید مطهری: هر نظامی، موجودیت خود را نیازمند به یک نظام فکری و عقیدتی به عنوان تکیه گاه و پشتوانه می داند - حماسه حسینی ص ۳۶۰ }

{ رهبر معظم انقلاب (دامت برکاته): آثار شهید مطهری ، مبنای فکری این جمهوری کنونی است. - بیانات در دیدار اعضای کنگره حکمت مطهر ۸۲/۱۲/۱۸ }

{ رهبر معظم انقلاب (دامت برکاته): اگر ما بخواهیم که این نظام در ذهن مردم تعمیق شود و حرکت انقلابی این مردم همچنان ادامه پیدا کند ، باید افکار مطهری در بین مردم رواج پیدا کند. - بیانات در دیدار اعضای کنگره حکمت مطهر ۸۲/۱۲/۱۸ }

{ رهبر معظم انقلاب (دامت برکاته) : مبنای فکری انقلاب ، تفکرات شهید مطهری است و لا غیر - حدیث ولایت، رهنمودهای موضوعی مقام معظم رهبری ج ۷ }

لذا شرط لازم برای ماندگاری و تداوم انقلاب، تبیین مبانی فکری بر اساس مکتب است.

## ۷) شهید مطهری در نگاه بزرگان :

در مورد هیچ مجموعه آثاری به مانند آثار شهید مطهری از جانب بزرگان دین و معتمدان علمی و دینی به رهپویان هدایت توصیه نشده است.

{امام خمینی (ره): آثاری که از او هست، بی استثناء آثارش خوب است ... - صحیفه امام ج ۱۲ ص ۲۴۲}

## ۸) ترویج آثار شهید مطهری باعث صیانت جامعه از سقوط و تباهی است:

ایشان معتقد است عمده ضربه هایی که به پیکره جامعه ایمانی خورده است محصول دو عامل اساسی است که اگر این دو عامل دست به دست یکدیگر دهند جامعه اسلامی را به سقوط می کشانند. مثلاً مشکلات پیامبر اکرم (ص)، جریان سقیفه، گرفتاریهای امیرالمومنین و حادثه کربلا و ... ، همه محصول این دو عامل است.

اول : دسیسه خواص نا اهل و منافق

دوم : جهل عوام از سوی دیگر

{ رهبر معظم انقلاب (دامت برکاته) : اگر کسی آثار وی را با دقت و بطور کامل بخواند، کافی است که او را به یک سطح راقی از معارف اسلامی برساند - بیانات در دیدار مسئولان و استادان طرح مطالعاتی آثار شهید مطهری - دانشگاه امام صادق (علیه السلام) - ۷۹/۰۶/۱۴}

## ۳- ویژگیهای نظام فکری برتر:

### ۱) دارای مبانی:

نظام فکری مقبول باید حتما دارای مبانی معرفتی متقن و مشخصی باشد.

### ۲) ایجابی و سلبی باشد:

نظام فکری باید چهارچوب مشخص و تعریف شده ای باشد به گونه ای که بر اساس مبانی ایجابی خود در پی نقد نظرات متعارض بر آید. بدیهی است افرادی که تنها در پی نقد می باشند فاقد نظام فکری هستند.

### ۳) فراگیری و شمولیت مخاطبان:

نظام فکری باید برای اقشار مختلف و سنین متفاوت برنامه و پیام داشته باشد.

#### ۴) جامعیت:

نظام فکری باید در همه شئون و ابعاد وجودی انسان یعنی در حیطه جسمی، عقلی و روحی نظر و طرح داشته باشد.

#### ۵) پاسخگوی مقتضیات زمان و مکان:

در نظام فکری برتر باید ساز و کاری باشد که بر اساس مبانی خود، جوابگوی مسائل و پدیده های نو و بدیع جامعه باشد، یعنی در عین حال که دارای مبانی ثابت است باید توانایی بار کردن متغیرات بر ثباتات را داشته باشد.

#### ۶) اولویت بندی:

در نظام فکری مناسب تبیین تقدم و تاخر و رتبه بندی ها در راستای حرکت به سوی هدف ضروری است.

#### ۷) موثر و مفید:

اگر نظام فکری صرفاً نظام انتزاعی و علمی و فلسفی باشد و فاقد کاربرد عملی باشد، غیر نافع و ناکارآمد خواهد بود.

#### ۸) قابلیت تبدیل معرفت به رفتار:

نظام فکری مطلوب باید اولاً معارف را تا آستانه تبدیل به رفتار برای مخاطب خویش همراهی کند تا مخاطب در آخرین مرحله با اعمال اراده تولید عمل نماید و ثانياً راهکارها و روشهای این انتقال را در قالب ایجاد و انگیزه ارائه دهد.

#### ۹) بصیرت زا:

نظام فکری بصیرت زا نظامی است که می تواند از چهارچوب های کلی، تشخیص مصادیق جزئی را امکان پذیر کند، یعنی تشخیص وظیفه درست بدون ارائه دستور العمل مستقیم در راستای تامین هدف و خواست مولا باشد.

#### ۱۰) قابلیت انضمام و ادامه راه:

نباید یک نظام فکری موفق اتر بماند باید با ترسیم آینده ، راه را برای قابلیت رساندن انسان به کمال خود فراهم آورد.

#### ۱۱) عقلانیت:

باید قابلیت ارائه الگویی منطقی و استدلالی به همه عقلای عالم را داشته باشد.

## ۱۲) گرما و شور و عواطف:

باید علاوه بر عقلانیت، قابلیت ایجاد شور و عشق را نیز داشته باشد و این تفاوت عمده مکتب نوابغ و مکتب انبیاء عظام است.

## ۱۳) جهادی و تهاجمی:

در یک نظام فکری خوب، علاوه بر همراهی و جذب به باید تبری و مبارزه با باطل نیز تبیین شود.

## ۱۴) انسجام اجزاء:

می بایست بین چگونگی عمل فردی و اجتماعی، معرفتی و عملی، سیاسی و دینی و ... تناسب و انسجام وجود داشته باشد.

## ۱۵) روشن و واضح:

باید از کلی گویی مبرا باشد.

## ۱۶) اطمینان بخش:

باید مورد تایید بزرگان آن حیطه از علم و اندیشه باشد.

## ۴- نکات قابل توجه:

۱) اگر آثار شهید مطهری مدخلی برای ورود به فهم مبانی آثار حضرت امام (ره) و علامه طباطبایی به خصوص تفسیر شریف المیزان قرار گیرد، دیگر توقف در آثار شهید مطهری بی معناست. در این صورت می توان مدعی شد که چنین شخصی خود را به سرچشمه زلال اسلام ناب محمدی رسانده است.

۲) اطلاعات انبار شده بی برنامه در ذهن مانند انبار نامنظم خانه ای است که درون آن همه چیز هست ولی آنچه را که می خواهید نمی توانید بیابید. اگر انسان در هر همایش و کلاس خوبی و دوره ای بدون هیچ نظم و اولویت بندی شرکت کند چنین اتفاقی برای فکر و اندیشه او رخ خواهد داد. باید درصدد ترسیم نقشه راهی برای رسیدن به مبانی فکری اسلام ناب محمدی بود و ربط مطالب را با یکدیگر فهمیده تبیین نمود.

۳) پربدیهی است که انسانی که صاحب یک نظام فکری مدون و درست گردید، آنگاه می تواند به مطالعه و استفاده و نقد آثار دیگر نویسندگان عالم بپردازد.

۴) { شهید مطهری: نوشته های این بنده برخی فلسفی، برخی اجتماعی، برخی اخلاقی، برخی فقهی، برخی تاریخی است. با اینکه موضوعات این نوشته ها کاملاً با یکدیگر مغایر است، هدف کلی از همه این ها یک چیز بوده و بس. دین مقدس اسلام یک دینی ناشناخته است، حقایق این دین تدریجاً در نظام مردم

واژگون شده است و علت اساسی گریز گروهی مردم، تعلیمات غلطی است که به این نام داده می‌شود.  
{ عدل الهی ص ۸ }

(۵) چون استاد شهید مطهری به روح تعالیم اسلام آشنا گشتند، مطالب خود را منطبق بر همان سبک ثببات و متغیرات اسلامی نوشته اند لذا آثار ایشان همواره تازگی داشته و خاصیت ناظر به زمانه بودن را با خود دارد.

(۶) در آثار شهید مطهری اکثر مباحث با بیان سؤالات و شبهات مطروحه در آن بحث شروع می‌شود و بعد با تمرین تفکر نقادانه در صدد پاسخ به سؤالات مطروحه بر می‌آید. لذا کسانی که با آثار ایشان مأنوس می‌شوند نیز باید سعی نمایند با مسائل، متفکرانه و نقادانه برخورد نمایند.

{ شهید مطهری: نقد کردن یعنی اینکه ببینیم که با معیارها و محک‌های اسلامی آن سکه چه از آب در می‌آید. انسان کامل ص ۱۹۴ }

نقد به معنای ایراد گرفتن نیست. نقد به معنای واقعی، عمل صراف است، صراف سکه را به محک می‌گذارد تا عیار آن سکه را بدست آورد. چقدر سکه خالص و چقدر ناخالص است...

در پایان عرضه می‌داریم امید است با مطالعه دقیق آثار ایشان ، راهی به سوی شناخت اسلام ناب محمدی برای همه رهیویان هدایت فراهم گردد.

تهران - حوزه حضرت زهرا(س)